

I
EL CARTELL

El perill d'aquestes comunitats (els pobles), basades en individus característics d'un mateix tipus, és l'embrutiment incrementat gradualment per l'herència, el qual segueix tanmateix l'estabilitat com si en fos l'ombra.

NIETZSCHE

El foc covava ja als baixos fons d'Europa, mentre França, la despreocupada França dels vestits femenins lluminosos, els barrets de palla i els pantalons de franel·la, tancava les maletes per marxar de vacances. El cel era d'un blau sense núvols, d'un blau optimista, feia una calor terrible: l'única cosa que es podia témer era una sequera. Devia fer més bo al camp o a la platja. Les terrasses dels cafès feien olor d'absenta fresca i els gitanos hi tocaven *La vídua alegre*, que feia furor. Els diaris anaven plens dels detalls d'un gran procés judicial que acaparava l'atenció de tothom; es tractava de saber si Henriette Caillaux, a qui alguns anomenaven «Caillaux (quallades) de sang», seria exculpada o condemnada, si el grandiloqüent Labori, el seu advocat, i el seu marit, aquell petit Borja amb americana, caravermell i furibund, que durant un cert temps ens havia governat (ens havia salvat, segons deien alguns), triomfarien.¹ Ningú no hi veia més enllà. Els trens anaven curulls de passatgers, i les taquilles de les estacions expedien bitllets circulars: dos mesos de vacances en perspectiva per a la gent rica.

¹ [L'esposa de Joseph Caillaux, ministre de Finances francès, va assassinar, el 1914, el director del diari Le Figaro].

LA FERIDA

Un cop i un altre, enormes llamps van traçar ziga-zagues en aquell cel tan pur: Ultimàtum... Ultimàtum... Ultimàtum... Però França va dir, tot contemplant els núvols que s'amuntegaven a l'Est: «En tot cas, serà allà que descarregarà la tempesta».

Esclata un tro en l'aire lleuger de l'Île-de-France. El llamp colpeix el ministeri d'Afers Exteriors.

Prioritat! El telègraf funciona sense descans, per raons d'Estat. Les oficines de Correus transmeten despatxos xifrats que porten el segell d'«Urgent».

Pengen el cartell a tots els ajuntaments.

Els primers crits: el cartell!

El carrer s'atropella, el carrer arrenca a córrer.

Els cafès es buiden, les botigues es buiden, els cinemes, els museus, els bancs, les esglésies, els pisos de solter, les comissaries es buiden.

Tot França és davant el cartell i llegeix:

LLIBERTAT, IGUALTAT, FRATERNITAT MOBILITZACIÓ GENERAL

Tot França, aixecant-se de puntetes per veure el cartell, compacta, fraternal, regalimant suor sota el sol que l'atordeix, repeteix: «La Mobilització», però sense comprendre.

Una veu en la multitud, com un petard: *És la guerra!*

Aleshores, França sencera es posa a giravoltar, es precipita a través d'avingudes massa estretes, de pobles i de camps: la guerra, la guerra, la guerra...

Eh! Els d'allà: la guerra!

Els guàrdies rurals amb els seus tambors, els campanars, els vells campanars romànics, els esvelts campanars gòtics, amb les seves campanes, anuncien: la guerra!

Els sentinelles presenten armes davant les garites trico-

EL CARTELL

lors. Els alcaldes se cenyeixen la faixa. Els prefectes es vesteixen d'uniforme. Els generals apleguen el seu geni. Els ministres, tots trasbalsats, tots irritats, es posen d'acord. La guerra, és inaudit!

Els empleats de banca, els saltataulells, els obrers, les modistetes, els mecanògrafs, els mateixos conserges, no es poden quedar quiets al seu lloc. Tanquem! Tanquem! Es tanquen les finestretes, les caixes fortes, les fàbriques, els despatxos. S'abaixen les persianes metàl·liques. Anem a veure-ho!

Els militars adquireixen una gran importància i somriuen davant les aclamacions. Els oficials de carrera es diuen: «Ha arribat el moment: s'ha acabat això d'estar-se florint en graus subalterns!».

Als carrers que formiguegen, homes i dones, agafats dels braços, arrenquen una gran farandola atordidora, sense sentit, perquè és la guerra, una farandola que dura una part de la nit que segueix aquest dia extraordinari en què han enganxat el cartell a les parets dels ajuntaments.

Comença com una festa.

Només els cafès continuen oberts.

I encara se sent l'olor d'absenta fresca, l'olor de temps de pau.

Algunes dones ploren. ¿És el pressentiment d'una desgràcia? ¿Són els nervis?

La guerra!

Tothom s'hi prepara. Tothom hi va.

¿Què és la guerra?

Ningú no en sap res...

La darrera guerra data de fa més de quaranta anys. Els escassos testimonis que en queden, assenyalats per una medalla, són vells que repapiegen, que el jovent evita i que farien bon paper als Invàlids. La guerra del setanta no la vam

perdre, pensen els francesos, per manca de valor, sinó perquè Bazaine va ser un traïdor. Ah! Si no hagués estat per Bazaine...²

En temps més recents, hem sentit a parlar d'algunes guerres llunyanes. La dels anglesos i els bòers, per exemple. Aquesta, la coneixem sobretot per les caricatures de Caran d'Ache i els gravats de les revistes il·lustrades. El valent president Kruger va oferir una magnífica resistència, l'admiràvem i desitjàvem que triomfés, per fer la guitza als anglesos, que van cremar Joana d'Arc i van martiritzar Napoleó a Santa Helena. Després, la guerra russo-japonesa, Port Arthur. Sembla que aquests japonesos són soldats terribles; van derrotar els cèlebres cosacs, els nostres aliats, encara que cal dir que aquests no disposaven de vies fèrries. Les guerres colonials no ens semblen gaire perilloses. Ens porten al pensament expedicions als límits del desert, tendes àrabs saquejades, els barnussos vermells dels espahís,³ moros que disparen a l'aire els trets dels seus fusells damasquinats i parteixen al galop dalt de cavalls menuts aixecant núvols de sorra daurada. Pel que fa a les guerres balcàniques, providència dels reporters, no ens han trasbalsat gaire. Habitants com som del centre d'Europa, convençuts de la superioritat de la nostra civilització, considerem que aquelles regions estan habitades per gent de baixa condició. Les seves guerres ens semblen batusses de brètols als descampats dels suburbis.

No hauríem pensat mai en la guerra. Per imaginar-la, ens hem de remetre a la Història, al poc que en sabem. I

² [Achille Bazaine, mariscal francès, cap de l'exèrcit del Rin durant la guerra francoprussiana. Va capitular a Metz, fet pel qual se'l va considerar un traïdor i va ser condemnat a vint anys de presó. Va fugir a Espanya, on va prendre part en les guerres carlines].

³ [Soldats de cavalleria de l'exèrcit francès d'Algèria].

la Història ens tranquil·litza. Hi trobem tot un passat de guerres brillants, de victòries, de frases històriques, animat per una galeria de figures curioses i cèlebres: Carles Martell, Carlemany, sant Lluís instal·lat al peu d'un roure en tornar de Palestina, Joana d'Arc que expulsa de França els anglesos, aquell hipòcrita de Lluís XI que fica la gent a la garjola tot besant les seves medalles, el galant Francesc I: «Tot s'ha perdut, excepte l'Honor!»; Enric IV, cínic i bon jan: «París bé val una missa!»; Lluís XIV, majestuós, prolífic en bastards, tots els nostres reis faldillers i patrioters, els nostres revolucionaris eloqüents, i Bayard, Jean Bart, Condé, Turenne, Moreau, Hoche, Masséna... I per damunt de tot, el gran miratge napoleònic, on el genial cors es mostra a través del fum dels canons, vestits amb el seu uniforme sever, enmig dels seus mariscals, dels seus ducs, els seus prínceps, els seus reis escarlates i tots emplomallats.

És veritat que, després d'haver trasbalsat Europa durant segles amb la nostra turbulència, hem envellit i ens hem tornat pacífics. Però si ens busquen, ens troben... Cal anar a la guerra, la sort ja ha estat tirada! No tenim por, hi anirem! Encara som els francesos, nosaltres, ¿oi que sí?

Els homes són estúpids i ignorants. D'aquí ve tota la seva misèria. En comptes de reflexionar, es creuen el que els expliquen, el que els ensenyen. Es trien caps i amos sense jutjar-los, amb un gust funest per l'esclavatge.

Els homes són xais. Això és el que fa possibles els exèrcits i les guerres. Moren víctimes de la seva estúpida docilitat.

Quan un ha vist la guerra com acabo de veure-la jo, es pregunta: «¿Com és possible que una cosa com aquesta hagi estat acceptada? ¿Quin traçat de fronteres, quin honor na-

cional ho pot legitimar? ¿Com és possible disfressar d'ideal el que és pur bandidatge i fer-lo admetre?».

Van dir als alemanys: «Endavant cap a la guerra fresca i joiosa! *Nach Paris*⁴ i Déu amb nosaltres per la grandesa d'Alemanya!». I els bons alemanys pacífics, que sempre s'ho agafen tot seriosament, es van llançar a la conquesta, es van transformar en bèsties ferotges.

Van dir als francesos: «Ens ataquen. És la guerra del Dret i de la Revenja. Cap a Berlín!». I els pacífics francesos, que mai no s'agafen res seriosament, van deixar de banda els seus somiejos de petits rendistes per anar a combatre.

I el mateix va passar amb els austríacs, els belgues, els anglesos, els russos, els turcs i després els italians. En una setmana, vint milions d'homes civilitzats, dedicats a viure la vida, a estimar, a guanyar diners, a preparar el futur, van rebre la consigna de deixar-ho tot de banda per anar a matar altres homes. I aquests vint milions d'individus van acceptar aquesta consigna perquè els havien convençut que allò era *el seu deure*.

Vint milions, tots de bona fe, tots d'acord amb Déu i amb el seu príncep... Vint milions d'imbècils... Com jo!

O més aviat no, perquè jo no vaig creure en aquest deure. Ja als dinou anys, no trobava que hi hagués grandesa a clavar una arma al ventre d'un altre home i alegrar-se de la seva mort.

Però, tot i això, hi vaig anar.

¿Perquè hauria estat difícil fer una altra cosa? Aquesta no és la veritable raó, i no m'he de presentar millor del que sóc. Hi vaig anar en contra de les meves conviccions, però completament de grat, no per ganes de lluitar, sinó per curiositat, per veure.

⁴ 'A París'.

EL CARTELL

A través de la meva conducta, m'explico la de molts altres, sobretot a França.

En poques hores, la guerra ho va trasbalsar tot, va escampar arreu aquella aparença de desordre que tant plau als francesos. Es posen en marxa sense odi, però atrets per l'aventura de la qual ho poden esperar tot. Fa bon temps. Realment, va d'allò més bé que la guerra caigui a començament d'agost. Els petits empleats són els més bel·licosos: en comptes de quinze dies de vacances, vet aquí que en podran tenir uns quants mesos, a costa d'Alemanya, i encara veuran món.

Una gran mescladissa d'indumentàries, de costums i de classes socials, una fanfàrria de clams, una gran barreja de begudes, l'impuls donat a les iniciatives individuals, una necessitat de trencar les coses, de saltar els marges i violar les lleis van fer, al principi, acceptable la guerra. Es va confondre amb la llibertat i se'n va acceptar la disciplina tot creient que no n'hi havia.

Per damunt de tot, regnava una atmosfera que era alhora de fira, de revolta, de catàstrofe i de triomf, un gran trasbals de l'ordre de les coses que embriagava. S'havien canviat els trajectes quotidians de la vida. Els homes deixaven de ser empleats, funcionaris, assalariats, subordinats, per convertir-se en exploradors i conqueridors. O, si més no, això és el que creien. Somniaven el Nord com una Amèrica, una pampa, una selva verge, Alemanya com un banquet, somniaven províncies devastades, barrils foradats, ciutats incendiades, el ventre blanc de les dones rosses de Germània, botins immensos i tot allò de què la vida habitualment els privava. Tothom confiava en el seu destí i si pensava en la mort era per als altres.

En resum, la guerra no es presentava malament sota els auspicis del desordre.